

Ingen Hamlet på Kronborg i år

– en film om modstandskamp

STATENS FILMCENTRAL

Ingen Hamlet på Kronborg i år

– historien om en vellykket civilmodstand?

Denne pjæce, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis i forbindelse med forevisning af filmen. Henvendelse til Statens Filmcentral, Vestergade 27, 1456 Kbh. K., eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.

Tekst: Ann Wolfsberg. Lay-out: Kjeld Brandt. Trykt hos Frede Rasmussen, København.
Udgivet af Statens Filmcentral 1987.

Civilmodstand? Hvad er det? Et forfængeligt håb om et liv i fred uden vold? Et mærkeligt og selvmorderisk håb i militarismens tidsalder?

Alligevel lykkes civilmodstand ind imellem – som da grædende menneskemasser med foldede hænder bønfaldt soldaterne på tanksene på præsident Marcos' Philippinerne om at stå ud og komme ned til sig. Soldaterne gik ned fra tanksene og tyrannen Marcos måtte flygte.

Civilmodstandens historie skrives af meget få. Måske fordi den er for farlig! Tænk, hvis menneskene jorden over blev bevidst om, at man *kan* besejre en bevæbnet modstander uden våben! Billedet af de grædende philippinske menneskemasser anvendes meget lidt på TV, ligesom vi aldrig ser billedet af den danske folkemasse, der jager tyske soldater ad helvede til midt under besættelsen! Under folkestrejken juli 1944.

Civilmodstanden har ellers mange klassiske mønstre: Den illegale folkeoplysningskampagne, den altomfattende generalstrejke, praktisk opfindsomhed på alle planer. Hvorfor spekulerer så få over den mærkelige kendsgerning: Den omfattende danske modstandsvilje fødtes ud af sin egen modsætning – nemlig det officielle samarbejde med tyskerne, med besættelsesmagten!

»*Soldateninstruktion*«, den instruks, de tyske soldater havde med, da de besatte Danmark, viser, at tyskerne – næsten alt for vel – »forstod« danskerne. Den forståelse resulterede i mere end et og et halvt års »lykkeligt« samarbejde, hvor danskerne producerede mad til 6 millioner tyskere, og undertiden omstillede sin civile produktion til en *omfattende krigsproduktion for tyskerne!*

Det var i dette klima, hvor der knap nok fandtes en mild protest, at den danske modstandsbevægelse opstod, det var under disse mærkelige forudsætninger, den fik så bred støtte.

Tag filmen som et lærerigt eksempel. Det er processen – bevidstgørelsen og dens resultater, som den vil skildre.

Maj Wechselmann

Forsidebildet stammer fra folkestrejken i juli 1944.

Det officielle Danmarks holdning over for Hitlers Tyskland fra 1939 til 29. august 1943

Af Ann Wolfsberg

At det officielle Danmark – kongen, regeringen, lands- og folketing – den 9. april 1940 og i tiden der fulgte prøvede »at ride stormen af« og »gøre gode miner til slet spil« »for at undgå det som var værre«, er lidet ærefuld, men meget forståeligt ud fra den situation, landet befandt sig i.

Derimod er det mindre forståeligt, at »man« – det officielle Danmark – anså det for nødvendigt at gå så langt, at være så imødekommede over for tyskerne, som først den socialdemokratisk-radikale Stauning-regering og senere Buhl og senere Scavenius faktisk var.

Havde det været nødvendigt i maj 1939 – som det eneste af de tilspurgte nordiske lande – at oprette en gensidig »ikke-angrebspagt« med Tyskland?

Havde man ikke lagt mærke til, at Tyskland havde for vane at betragte traktater og pagter som værdiløse, ikke-forpligtende stykker papir – når *det* passede dem?

I al fald opnåede det officielle Danmark med denne pagtindgåelse, at en kendt svensk avis skrev: »Danmark er gået alene over floden Rubicon. Fremover ligger Nordens grænse i Øresund.«

Havde det ikke været muligt for den socialdemokratiske regering at forhindre, at datidens LO den 5.1.1940 opfordrede fag forbundene til at fjerne alle kommunister fra tillidsposterne – hvis den havde villet?

At kongen og regeringen den 9. april var nødt til at proklamere: »Ro og orden må præge landet, og loyal opræden må udvises over for alle, som har en myndighed at udøve«, er soleklart. Men at man fremturer, at man i tale efter tale bliver ved med at gå tyskernes ørinde, at man, som den selvfølgeligste ting af verden, fjerner lærere og politiske personer fra deres stillinger, fordi tyskerne ønsker det, at man straks efter krigsudbruddet i september 1939 pålægger pressen at vise visse hensyn i skildringen af tyskernes troppebevægelser, at man meget hurtigt efter besættelsen lader byger af cirkulærer og bekendtgørelser, som begrænser folkets frihed og udhuler det demokrati, man selv havde været med til at skabe, skylle henover landet, kan kun forklares med, at man har villet trække tiden ud. Man førte med andre ord både det danske folk og tyskerne bag lyset med de signaler, man gav. Og mens man foregav at redde folket fra en frygtelig skæbne, gav man kejseren støvet.

Den dansk-tyske ikke-angrebspagt underskrives den 31. maj 1939 i Berlin. Intet andet nordisk land ville indgå en sådan pagt med Hitler. (Billede udlånt af Museet for Danmarks Frihedskamp 1940–1945).

Det må have været en drøm for tyskerne at komme til et land, hvis indenrigsministerium udsender et cirkulært om, »at det vil være naturligt, at amtmaændene landet over kommer i kontakt med den tyske værnemagts officerer og civile embedsmænd, så disse forstår, at man fra dansk side gerne vil have nogen forbindelse med dem uddover de rent tjenstlige forretninger«, og at dette indenrigsministerium oven i købet lover at se med velvilje på midlertidige forhøjelser af repræsentationsudgifterne, når disse bruges til at »udbygge de gode dansk-tyske relationer«.

Det var i alle måder en »mønster«-besættelse – i begyndelsen. Tyskerne opførte sig eksemplarisk – der var jo heller ikke grund til andet – det danske folk var jo også eksemplarisk og fulgte regeringernes henstillinger i afventen eller forvirring i ca. halvandet års tid efter den 9. april. Og det var netop dét, tyskerne havde brug for: »En mønsterbesættelse«. Ingen ballade med de besatte, ingen problemer med jøderne og ro i den kommunistiske lejr.

Roen hos kommunisterne skyldtes bl.a., at mange af dem mente, at det var tid for »lav profil« af mange grunde. Dels p.g.a. tyskerne, men også fordi russernes vinterkrig i Finland og den tysk-russiske »ikke-angrebspagt« var så upopulære. Folk i Danmark syntes *meget* dårligt om begge dele. Derfor var danskerne stort set ligebladet, da det danske politi uden nogensomhelst lovhjemmel og med utrolig nidkærhed den 22. juni 1941, da Tyskland var gået ind i Rusland, arresterede 339 ledende danske kommunister i stedet for de 38, som tyskerne havde forlangt.

To måneder senere, den 22. august, vedtog et enigt folketings »komunistloven«, som forbød kommunismen i Danmark. Sådan gjorde Folketinget grundlovsbruddet den 22. juni lovligt!

»Anti-komintern pagten«, som ville bekæmpe den kommunistiske Internationale, blev Danmark medlem af den 29. november 1941, ved at udenrigsminister Scavenius personligt rejste til Berlin, hvor han havde et møde med Hitler. De andre medlemmer i »Anti-komintern-klubben« var Tyskland, Italien og Japan! To diktaturer, et uindsørket kejserdømme og Danmark! Nu kunne hele Verden se, hvor Danmark stod!

I februar 1942 rejser trafikminister Gunnar Larsen til Berlin, hvor han taler i »Nordische Verbindungsstelle«. Tyskerne er glade for, at de i minister Larsen har en mand, der kan betragtes som forkæmper for det nye Europa. Samme driftige mand rejste i april til Riga for at oprette økonomiske forbindelser mellem Danmark og det nye »Ostland«, som tyskerne har åbnet for dansk indvandring.

I Danmark går det ikke så godt. Befolkningen er ikke *helt* så eksemplarisk længere! Den illegale presse kan ikke negligeres, kommunisterne er under jorden, fordi de er forbudte, og sabotagen begynder så småt. Derfor må statsminister Buhl i september 1942 advare: »Sabotage er en af de alvorligste forbrydelser, man kan begå mod et krigsførende land – for sådanne forbrydelser kendes der i de krigsførende lande kun én straf, nemlig dødsstraffen.«

Den 9. november 1942 kræver tyskerne en ny regering. Den superimødekommenne Erik Scavenius bliver statsminister, i regeringserklæringen siger han: »Regeringen vil sikre opretholdelsen af ro og orden i landet. Den vil ikke tåle sabotage og anden forbrydelse, der direkte eller indirekte retter sig mod besættelsestropperne. Regeringens standpunkt over for kommunismen er klart. Siden vedtagelsen af loven den 22. august 1941 er kommunistisk virksomhed her i landet ulovlig.«

I løbet af vinteren 1942 og foråret og sommeren 1943 sker der mange vigtige ting i krigens udvikling både i Danmark og i Verden.

Statsminister Stauning på gaden i København en dag efter 9. april 1940.

I Danmark udvides politiets beføjelser med hensyn til bekæmpelse af sabotage og sabotører. Politiet udleverer faldkærmsfolk til tyskerne. I januar kommer det første engelske bombeangreb og rammer B&W, og tyskerne kapitulerer i Stalingrad. 2. februar oprettes Schalburgkorpset. Hele foråret meddeles om store og små sabotager. Partierne og fagforeningerne tordner mod det og advarer arbejderne, navnlig de unge, mod at lade sig lokke ind i noget. Den 7. maj dømmes den første dansker til døden ved en tysk krigsret – statsministeren får det ændret til livsvarigt tugthus i Tyskland. Store fabrikker saboteres. I juli går de allierede i land på Sicilien, og Mussolini falder. I begyndelsen af august kræver tyskerne, at danske sabotører skal dømmes efter tysk straffelov. Fem dage senere afviser regeringen kravet og tilbyder at demissionere. Tyskerne forbyder det. Dagen efter, den 10. august, bryder folkestrejken i Esbjerg – den første i Danmark – ud. Folkestrejkerne breder sig til Odense og til alle større byer på Fyn. Og til Ålborg og Frederikshavn. 17.000 mennesker demonstrerer i Ålborg. Tyskerne skyder ind i folkemængden. Store uroligheder i Århus. Uroligheder i København. 120 arresteres på Rådhuspladsen. Den 28. august fremsætter den tyske rigsbefuldmaegtigede dr. Werner Best i to noter meget vidtgående krav til regeringen. Regeeringen afviser. Tyskerne overtager *hele* magten i Danmark den 29. august 1943. Derefter indgiver regeringen Scavenius sin demissionsbegæring til kongen, som denne ikke kan behandle, fordi tyskerne har magten. Regeingen er sat ud af funktion, men kan ikke afskediges, hvorfor dens medlemmer kan hæve deres ministerlønninger, til krigen er slut.

Den illegale presse

Der var nogle, som følte trykket straks den 9. april, og der var andre, mange andre, som først hen ad vejen syntes, at nu trykkede det så meget, at man måtte *gøre* noget. Og efter andre fornemmede aldeles ikke noget tryk og gjorde altså ingenting nogensinde.

En af dem, som følte trykket straks, var en ung mand i Slagelse, som natten mellem den 9. og den 10. april satte sig til at forfatte følgende:

10 bud for danskere

1. Du må ikke tage arbejde i Tyskland eller Norge
2. Du skal lave dårligt arbejde for tyskerne
3. Du skal arbejde langsomt for tyskerne
4. Du skal ødelægge vigtige maskiner og værktøj
5. Du skal ødelægge alt, hvad der gavner tyskerne
6. Du skal forsinke alle transporter
7. Du skal boykotte tyske og italienske film og blade
8. Du må ikke handle hos nazister
9. Du skal behandle landsforrædere efter fortjeneste
10. Du skal værne enhver, der forfølges af tyskerne

VÆR MED I KAMPEN
FOR DANMARKS FRIHED

Dette var den spæde begyndelse, og de »ti bud« kom i 30 eksemplarer. Fra 1940 kender man fem andre illegale blade, som tilsammen udkom med mellem 900 og 1200 eksemplarer. 1940 og 1941 var år i afventen. Hvad ville der ske? Hvad kunne man gøre? Hvad *skulle* man gøre? Hvordan gjorde man? Hvem havde en *skrivemaskine*? Hvor fik man papir fra? Spørgsmålene var mange. Forvirringen total.

Takket være den pressecensur, som det officielle Danmark var blevet enig med tyskerne om, så *stod* der efterhånden ingenting i aviserne, og der blev ingenting *sagt* i radioen. Dette skabte et *sug* hos folk efter at få noget at *vide*. Hvordan *gik* krigen? Hvad var sandt, og hvad var løgn af det, som de legale medier bragte? Folk begyndte at lytte til svensk og engelsk radio og at læse de »små blade«. Man regner med, at et illegalt blad blev læst af mindst ti mennesker.

Der udkom i alt 538 forskellige illegale blade i Danmark under krigen, og de dækkede alle mulige retninger fra ateister til kristne, fra det yderste højre til det yderste venstre. Nogle redaktioner lagde vægt på at rumme det hele og var meget brede, men *fælles* for dem alle var, at de ville bekæmpe tyskerne og nazismen, orientere folk om verdens og krigens gang og få danskerne op af sofaerne.

At der som sagt var *behov* for dem, viser oplagstallene bedre end noget andet. Totalt kom de med 24 millioner, fordelt sådan:

1940	900–1.200 eksemplarer
1941	40.000 eksemplarer
1942	301.000 eksemplarer
1943	2.600.000 eksemplarer
1944	10.935.000 eksemplarer
1945 (jan.–april)	10.131.000 eksemplarer

Disse fantastiske tal bliver så meget mere imponerende, når man tænker på, at det var en *illegal* virksomhed med alt, hvad det indebar! Det var hemmeligt *alt sammen*. Menneskene vidste ikke hvad de andre i gruppen hed og måtte ikke vide det. »Man kan ikke røbe noget, man ikke ved«. De skulle skaffe *masser* af penge til køb af skrivemaskiner, stencils, tusindvis af konvolutter, tonsvis af papir, tusindvis af frimærker og skrive, duplikere, folde, putte i konvolutter, skrive adresser, sætte fri-mærker på og poste. Altsammen hemmeligt! Og hvert øjeblik kunne Gestapo stå i døren!

Et eks. på et mellemstort månedsblads omflakkende tilværelse fra det begyndte i december 1941, til krigen sluttede:

De første 200 eksemplarer blev trykt i en lejlighed i Valby. I oktober og november i en villa i Gentofte. Januar 1943 i et kontor i Vestergade. Sommeren 1943 på en rævefarm i Nordsjælland – 20.000 eks. September 1943 i en bungalow i Virum. September 1944 i en villa i Valby, en villa i Ordrup, en hybel i Nørregade og i en kælder på Kommunehospitalet. Marts 1945 i en hotelkælder i Bredgade (hele hotellet var fuldt af tyskere og »Blitzmädchen«).

Et tysk militærorquester på Kgs. Nytorv.

Et andet eksempel på hvordan det kunne gå: Det drejer sig om en dagligt udkommende avis. (Meget usædvanligt. De fleste blade kom hver 14. dag eller en gang om måneden). I marts 1945 kom Gestapo og beslaglagde papirlageret, alle adresselisterne, en postbox, 2 kontorer og arresterede en halv snes medarbejdere – af en stab på 15. Alligevel udkom avisens. Bl.a. fordi man fremstillede stencilen til forsiden på Hellerup stations herretoilet og lod konvolutterne frankere på Landbrugsministriets frankeringsmaskine!

Fælles for 14-dages og månedsbladene var, at de havde en hovedredaktion (for det meste i København), som samlede manuskriptene og redigerede dem, kopierede på meget tyndt papir, sendte disse til trykkestederne rundt om i landet enten med posten (som vist var meget loyal over for den illegale presse), eller med kurér eller med rejsesekretær (som var folk, der hele tiden rejste med tog rundt til kontaktgrupperne og korrespondenterne i provinsen). På denne måde kunne bladet være »på gaden« samtidigt over hele landet.

Redaktionerne levede et omflakkende og farligt liv, mange blev arrestet og fængslet, mange måtte flygte til Sverige, de fleste var »under jorden«. Alligevel kom bladene med stor præcision på gaden, og selv om mange medarbejdere forsvandt, var der altid nogle, der tog over.

De, som arbejdede med de illegale blade eller understøttede dem, f.eks. økonomisk, kom fra alle samfundsklasser og alle erhverv og var af begge køn (selv om der var flest af hankøn). Det var fælles for dem, at de var unge. Langt de fleste var under 30 år. Cirka 25% var mellem 30 og 50 år. Deraf var mange betydende skribenter, som levede »under jorden«, fordi de havde skriveforbud. Et eksempel er Nicolai Blædel fra »Berlingske Tidende«, som havde fået skriveforbud 2 dage efter den tyske besættelse.

Mange af dem, som startede med at lave blade, gik senere over i sabotagen.

Sabotagen

Ligesom bladfolkene i begyndelsen ikke havde vidst meget om at lave blade, vidste sabotagefolkene heller ikke i begyndelsen, hvordan man lavede sabotager.

De, som følte, at de måtte *gøre* noget, var få og spredte. De havde ingen organisation og ingen adgang til sprængstof og våben. De havde stort set ikke adgang til andre stoffer end de, som fandtes i enhver almindelig husholdning: benzin, petroleum og tændstikker. De våben, de kunne få fat i, var nærmest antikke. Store, tunge og næsten ubrugelige. De eksperimenterer med bomber hjemme i køkkenvasken – og brænder det halve køkkenbord af! De sætter ild til nogle tyske hølæs, og – det brænder af!

Men i sommeren 1942, da de eneste danskere (uden for militæret), som ved noget om krig og bomber, nemlig de Spaniensfrivillige, skal arresteres og derfor må gå under jorden, så sker der noget.

Sammen med Eigil Larsen, som har gravet sig ud af Horserødlejren, hvor han havde siddet siden sommeren 1941, laver de Spaniensfrivillige KOPA, som betyder *KOmmunistiske PArtisaner*. De har stadig ingen våben og intet sprængstof, men Eigil Larsen ved, hvordan man laver bomber og aktioner, og organiseringen begynder.

Men det var ikke nemt at være sabotør i Danmark. Gennem radio og avisser udsendtes det ene opråb efter det andet, der på det skarpeste fordømte sabotagen og udråbte sabotørerne som forbrydere, som skadde deres land. I en officiel radiotale den 2. september 1942 opfordrede daværende statsminister Vilhelm Buhl befolkningen til angiveri for at hjælpe politiet med bekämpelsen af »sabotage og lignende forbrydelser«.

Det danske politi slår på studenter, som demonstrerer imod Antikomintern-pagten den 29. november 1941.

Det danske politi blev som institution en alvorlig fjende og fare for sabotørerne, og mange blev af det danske politi afleveret til tyskerne.

I december 1942 cykler nogle folk fra KOPA til Fakse Kalkbrud for at stjæle noget Aerolit, som normalt bruges til at sprænge trærødder væk med, sabotørerne skal bruge det til industri sabotage. De får fat i 10–15 kg, men opdages af et par betjente på cykel. Politifolkene anråber dem, de standser, overmander betjentene, pifter deres cykler og skynder sig hjem til København. Betjentene når at alarmere nogle kolleger, og fire af sabotørerne anholdes.

Efterhånden som flere og flere kommer ind i sabotagegruppen og flertallet ikke længere er kommunistisk, dører man sig om til BOPA, som betyder *BOrgerlige PArtisaner*.

I begyndelsen af 1943 slutter en halv snes forhenværende »individuelle« sabotører sig sammen i en gruppe under navnet HOLGER DANSKE. BOPA og HOLGER DANSKE, der under hele resten af krigen havde det bedste samarbejde, var de to største og mest betydningsfulde sabotageorganisationer i Danmark. Antallet af medlemmer i de to grupper var meget lavt, når det sammenlignes med, hvad de fik udrettet.

Begge grupper lå hele tiden på et sted mellem 60 til 100 medlemmer, som igen var delt op i undergrupper med 6–7 mand i hver. Ingen kendte nogen uden for sin egen undergruppe af sikkerhedshensyn. Alle levede under dæknavn i gruppen, og ingen kendte hinandens adresser. Man mødtes altid et andet sted, end hvor man var ved det sidste møde. Udkiftningen var meget stor i grupperne. Et »sabotørliv« varede i gennemsnit et halvt år, så var man enten død, anholdt, flygtet til Sverige eller brudt sammen. Man kunne også kasseres, hvis man i gruppen havde mistanke om et eller andet. Så kom der bare ingen til dét møde, som var aftalt.

Det var meget vigtigt for grupperne, at de ved deres aktioner *kun* forvoldte materiel skade, og at der ikke gik nogle danske menneskeliv tabt.

I begyndelsen var de materielle skader – af gode grunde – ikke imponerende, men aksionerne havde den virkning, at danskerne vågnede op, og at man nu i udlandet kunne se, at der *skete* noget i dét Danmark, som ikke var identisk med det officielle og samarbejdende.

Alligevel var sabotagen ikke populær. Folk var utrygge ved den. Den ødelagde værdier. Den ødelagde arbejdspladser. Den kunne alligevel ikke standse krigen. Hvad kunne vi i Danmark gøre det store Tyskland?

Men for at gøre en lang historie kortere, så skete der det, *efter* at tyskerne havde kapituleret i Stalingrad i januar 1943, at sabotørerne og dele af befolkningen begyndte at se en ende på krigen og alle dens ulykker. Nu var det kun et spørgsmål om tid.

Sabotagen florerede i foråret og sommeren 1943 som aldrig før, og grupperne blev flere og flere. Midt under folkestrejkerne – den 24. august – sprængte HOLGER DANSKE Forum i luften for at få tyskerne til at blive så rasende, at de ville stille urimelige krav til regeringen, som så ville gå af og dermed slutte samarbejdet med tyskerne. Og sådan gik det jo også – stort set. Forum er sikkert den sprængning, som gjorde mest til, at sabotagen pludselig blev næsten populær i store dele af befolkningen, og at stemningen over for sabotørerne – og dermed hjælpen til dem – svingede 180°.

Scavenius foran Christiansborg med den tyske rigsbefuldmægtigede dr. Best. (Billede udlånt af Museet for Danmarks Frihedskamp 1940–1945).

Mens det praktiske liv (sådan noget som logi, mad, tøj, rationeringsmærker, falske papirer) blev lettere for sabotørerne efter den 29. august, så blev selve aktionslivet sværere og farligere.

På fabrikkerne, hvor man før kun havde haft almindelige arbejdere som vagter, fik man nu tidligere »Frikorps Danmark«-folk, og der blev sat pigtråd op, nogle steder med stærkstrøm og alarmeringssystemer, som skulle gøre fabrikkerne til »uindtagelige fæstninger«. Vagterne fik automatvåben og håndgranater.

Alligevel steg antallet af gennemførte aktioner uge for uge. Og det lykkedes både for HOLGER DANSKE og for BOPA at sprænge B&W i luften flere gange, og for BOPA lykkedes det at få ram på det fuldstændig uindtagelige »Riffelsyndikat« tre gange – begge firmaer arbejdede for tyskerne.

Våben og sprængstof fik man nu enten fra luften fra England eller over sundet fra Sverige. Det, man manglede af håndvåben og ammunition, stjal man fra de tyske depoter eller fra de danske. HOLGER DANSKE stjal engang i 1944 4000 håndgranater fra flåden på Holmen. Eller tog

Frihedsrådet: Fra venstre Erik Husfeldt, Alfred Jensen, Frode Jakobsen, Børge Houmann, Mogens Fog, Åge Schoch, Ole Chiewitz, C. A. Bodelsen, Arne Sørensen.

pistolerne fra tyske soldater, som man holdt op på gaden. HOLGER DANSKE tog sig mest af industri- og jernbanesabotager i Jylland, mens BOPA tog sig af industrien i Københavns-området.

Da regeringen var trådt tilbage den 29. august, fik Danmark en underjordisk regering i skikkelse af »Frihedsrådet«, som frem til krigsfænomenet koordinerede al »underjordisk aktivitet« i landet.

Både BOPA og HOLGER DANSKE var repræsenteret i »Frihedsrådet«'s sabotageudvalg, hvis opgave det var at fordele opgaverne mellem de to organisationer.

Hvordan arbejdet fordeles i undergrupperne, blandede man sig ikke i, så længe alt gik som det skulle. Tilliden »oppefra« til undergruppernes dømmekraft og lokalkendskab var stor, og derfor overlod man mest muligt til grupperne selv, for eksempel også rekrutteringen af nye mennesker.

København 1944. Den tyske terror tiltager. Fuldstændigt sagesløse personer skydes ned på gaden. En tysk »modpatrulje« har været på arbejde.

Hvis et ungt menneske ville ind i en gruppe, så måtte det begynde »fra neden«. Han kunne så komme med i en aktion, hvor han fik til opgave at passe på sabotørernes ulåste cykler. Det kan synes som en »småting«, men det var en meget betroet opgave, for cykler var en mangelvare, og de blev stjålet, bare man vendte ryggen til. Jamen, hvorfor låste de dem så ikke? Det gjorde man ellers også efter alle kunstens regler, men når man var på aktion, så gjaldt det om at komme væk i en fart, hvis noget ikke gik, som det skulle. Cykler var sabotørernes vigtigste transportmiddel.

Hvem var de så, modstandsfolkene? De var kommunister og konervative, de var grundtvigianere og anti-grundtvigianere, de var smedelærlinge og gymnasieelever, lærere og lagerarbejdere, typografer og sygeplejersker, journalister og maskinarbejdere, husmødre og læger. Og sabotørerne var meget unge. Da krigen sluttede, var de ældste sabotører mellem 21 og 25 år. Modstandsfolkene sloges for et frit Danmark. Mange blev skuffede over resultatet. Alligevel ville mange gøre det igen.

Litteraturliste

- Alkil, Niels:** Besættelsestidens fakta. Udg. af Sagførerrådet, København, Schultz, 1945–46. 1586 sider.
- Fleron, Kate:** Kvinder i modstandskampen. 2. udg. København, Sirius, 1964. 167 sider.
- Frit Danmarks Hvidbog I-II:** Besættelsestiden i dokumenter og kommentarer. Med forord af Mogens Fog. København, Thaning & Appel, 1945.
- Den illegale presse 1940–1945,** antologi. Udgivet i samarbejde med Det kongelige Bibliotek. Red. af Leo Buschardt. København, Gyldendal, 1965. 564 sider.
- Jakobsen, Frode:** I Danmarks Frihedsråd I-II. København, Gyldendal, 1975. 268 sider.
- Jensen, Martin Evald:** Var det dét værd? København, Tidens Forlag, 1980. 160 sider.
- Johannesen, Erik:** De illegale. Viby J., Centrum, 1983. 144 sider.
- Larsen, Leif:** BØrgerlige PArtisaner. København, Gyldendal, 1982. 217 sider.
- Mortensen, Per:** Sabotørerne. København, Tiderne Skifter, 1978. 244 sider.
- Møller, Lars (red.):** »Dengang under besættelsen« – ubekvemme historier om en splittet nation. København, Københavns Bogforlag, 1985. 203 sider.
- Scherfig, Hans:** Frydenholm. Roman. 4. udg. København, Gyldendal, 1985. 425 sider.

Ingen Hamlet på Kronborg i år – en film om modstandskampen i Danmark

Manus, regi og redigering: Maj Wechselmann. Kamera: Hans Åke Lerin. Lyd: Steen Andersen og Torben Christiansen. Indspilningsledere: Ann Wolfsberg og Eva Carlsson. Musik: Anders Koppel. Musikgruppen »Bazar«: Peter Bastian, Flemming Quist Møller og Anders Koppel. Research: Ann Wolfsberg. Neg. klipning: Karin Sundström. Lys-sætning: Leif Duvsjö. Laboratorium: Sveriges Television. Mixer: Krister Rosenberg. Tricks: Animagica. Produceret af Produktionsgruppen/Maj Wechselmann for Det danske Filminstitut, Statens Filmcentral, TV 2 Sverige.
Medvirkende: Hamlet: Alexander Ebbersten. Kaj Munk: Mogens Munk.

Tak til øvrige medvirkende: Sven Erik Agersborg, Ragnhild Andersen, Vibeke Dahl, Kate Fleron, Jørgen Jakobsen, Frode Jakobsen, Knud Børge Jensen, Martin Evald Jensen, Leif Larsen, Einar Markeprand Madsen, Magda Madsen, Per Gylling Mortensen, Harald Nielsen, Erik Rønne Petersen, Mads Nissen Styrk, Bruno Wechselmann og »Østerbrogruppen«.

Endvidere takker vi Frihedsmuseet, Danmarks Radio, historisk arkiv, Carlsbergs hestestald og Det kgl. Bibliotek.

En særlig tak til Pædagogmedhjælper forbundet, Jord- og Betonarbejderforbundet i København og SiD-afdelinger i Danmark.

FRIT DANMARK

Nr. 3

Udgivet af en Kreds af Danske

Juni 1942

Henvendelse til det danske Folk fra FRIT DANMARK

Vi begyndte Udsendelsen af vojt Blad, FRIT DANMARK, ud fra den Opfattelse, at det altovervældende Flertal her i Landet ikke alene ønsker at se Danmark fri af igen, men også er villig til selv at gøre en aktiv indsats i Befrielseskrigen mod Hitler-Nazismen. Den Modtagelse, vort Blads første to Numre har haft, har tilfuldbevirket denne Opfattelse. Bortset fra en lille Klake af usle Landsforrådere er der Enighed herom i det danske Folk. Det er paa dette Grundlag, en virkelig folkelig national Samling i Danmark skal skabes.

Som vi straks erklærede, saa vi heist, at Regeringen tog Ledelsen i den Modstand, som man og skal øves overfor de tyske Undertrykkere. Vi haabede, at den vilde opphore med den uøvrige Given efter for det tyske Tryk. Vi haabede, at den vilde indstille sig paa at handle i Overensstemmelse med de bedreste Folkemassers Ønsker. Men vi er blevet skuffet.

Tværtimod nu endelig at indtage en fast og værdig Holdning overfor Tyskerne har Regeringen i Anledning af Bu hls Udnævnelse til Statsminister udsett sin Erklæring, hvori den udtaler positiv Sympati for Nazi-Tysklands Krig og bebruder yderligere økonomisk — maa ske ogsaa anden — Hjælp til Hitlers Krigsførelse. Regeringen har derpaa udsett fornyede Opfordringer til det danske Folk om viligt og lydigt at gaa under Aaget, at viso »Loyalitet« overfor Besættelstropperne og Ærbaaighed overfor Hitlers danske Agenter samt at »undlade overlede Stemningsudbrud«. Paa samme Tid har Regeringen skærpet Censuren, træftet strengere Politiforholdsregler overfor danske Patrioter og rejst Tiltale efter den berygtede »Ørum-Love mod Christian Møller, der i England arbejder for Danmarks Sag.

Alt dette sker paa et Tidspunkt, da vort Land efter to Aars Besæt-

telse er saa udyplundret som aldrig nogensinde før, og da enhver kan se, at hvis virkelig Tyskland skulle sejre, vilde vi for Alvor faa Trællekaar.

Det sker paa et Tidspunkt, da de afgørende Kampe paa Østfronten er ved at udfoldes, og da de Allierede Magter koncentrerer alle deres Kræfter om endnu i aar at hidføre Tysklands Nederlag. Det sker paa et Tidspunkt, da Folkene i alle andre Lande i det undertrykte Europa — og ikke mindst i vort Broderland Norge — med alle Midler rejsr sig til Kamp mod det nazistiske Tyranni.

Det sker paa et Tidspunkt, da

Hitler-Tysklands Nederlag — og dermed Danmarks Befrielse — kan hidføres, hvis alle Friheden, Rettens

og Demokratiets Kræfter forener sig

og staa til overalt, hvor der er mindste Mulighed.

I denne Situation har Regeringen udsett sin Erklæring. Men i en sådan Situation kan det danske Folk ikke sidde roligt afventende, mens andre under de største Ofre udkæmper for den Kamp, der ogsaa afgør vor Skæbne. Vi kan ikke slaa os til Taals med Skulkerens Argument: »Se, vor godt det trods alt er gaat herhjemme, og hvor meget værre der har det andre Steder!« — Vi kan ikke holde os passive i den veldige Friheds-kamp, og vi kan slet ikke fortsætte med direkte og indirekte at vide Bidrag til de nazistiske Voldsmænds Krigsforsæt, at levere Materiale til de Lenker, hvori man ønsker at smede os for Stedse.

Vi, der udgiver FRIT DANMARK, repræsentører alle Befolkningslag og alle politiske Anskuelser her i Landet (undtagen naturligvis Landsforrådere). Vi retter nu en indtrængende og alvorlig Opfordring til hele Folket om at opnå med »Loyalitet« overfor de Nazi-Horder, der har besat vojt Land. Og vi ønsker at understrege saa kraftigt som muligt, at det er NU — paa denne

Dag og i denne Time — der skal håndles! Det er idag mens den britiske Kamp raser, at vi som Danske skal vise vort Mod, vor Vilje og vor Evne til at være med i den Kamp, der gælder Frihed og Retfærdighed for Danmark som for hele Verden. Ingen respekterer den, der først i den 11. Time, naar Sejren praktisk er vundet, kommer løbende for at »hjælpe« Sejhererne.

Vi opfordrer indtrængende enhver Dansk til, hver paa sin Plads og ofte sine Forudsætninger, at yderst Evne og med alle Midler at bidrage til at bereude Hitlers Krig de største Vanskeligheder — altsaa at

Ud af Landet med de tyske Besættelstroppere og deres Paahæng.

Straf over de Landsforrådere, som er deres Agenter, Danmark efter fri!

Hitler-Tysklands Nederlag i Krigens er en Betingelse for, at Danmark kan blive fri igen. Og enhver Idsats, hvor beskeden den end maatte synes, bidrager til hurtigere at hidføre dette Nederlag.

Nu er Tiden inde, da der skal slaaas til!

Juni 1942.

Udgiverne af FRIT DANMARK.

Hvad kan der gøres?

Enhver Dansk kan og bør gøre sit til ikke at hjælpe Hitlers Krigsførelse og til at gøre Tyskerne Opholdet i Danmark saa lidet behageligt, som muligt. I Enkeltheder kan det ikke gives Anvisning paa, hvad den enkelte kan gøre — det maa overlades til hver iser — men en Række almindelige Vink kan gives:

LANDBRUGERE: Stands eller børgens Leveringer af Produkter til Tyskland og til Besættelstropperne. Der er nok, herhjemme, der trænger til spise sig mette. Og Tyskerne betaler jo kun med Værdilose Veksler, som vi selv kommer til at indlose efter Krigen.

INDSTRIDRIVENDE: Daniske Fabrikører er for gode til at lave Krigsmateriale til Hitler. Et det umuligt at standse saadanne Arbejder, saa bor Leverancerne forsinkeltes mest muligt og Kvaliteten bør ikke være for god. Der kan let etableres godt Samarbejde med Virksomhedenes Arbejdere, hvad dette angaaer.

ENTREPRENØRER: Hold Dem tilbage, naar det gælder de tyske Befestningsarbejder i Danmark eller Entrepriser i Tyskland. Lad det Arbejde, der i Gang, gaa saa langsomt, som muligt.

FORRETNINGSFOLK: Sælg ikke til Tyskland eller til Tyskerne.

ARBEJDERE: Tag ikke Arbejde ved tyske Befestningsanlæg, Flyvepladser eller i Tyskland og Norge. Erhvert Arbejde, der direkte eller indirekte udføres for Hitler, bør gaa langsomt og være daarligt.